

Janina Kamińska

Uniwersytet Warszawski
Warszawa

SZKOŁA GŁÓWNA WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO JAKO UCZELNIA OŚWIECENIOWA *

Ks. Franciszek Salezy Jezierski (1740-1791), misjonarz, wizytator generalny szkół Komisji Edukacji Narodowej, a także członek Kuźnicy Kołłątajowskiej, w swej pracy *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane* [...] podał następującą definicję oświecenia:

„Rozumieniem tego słowa znaczy się w ciemności powrócenie widoku ognia, i tak oświecenie miasta, ulicy, sieni, sali, domu. Od tego wyrazu zrobiono przenośne znaczenie oświecenia do rozumu ludzkiego, gdzie prawda ma być jak ogień, a poznanie prawdy, tak jak światło ognia, przez to nazywają wiek nasz dzisiejszy wiekiem oświeconym, że i pojęcie prawdy większe nastąpiło między ludźmi, i zmniejszenie przesądów”¹.

Ta definicja wydaje się dobrą ilustracją epoki, tym bardziej, że została sformułowana przez człowieka tego czasu. Idąc za definicją Jezierskiego warto zapytać, czy i jak oświeceniowe „światło” zmieniło umysły ludzi z Akademii Wileńskiej? Jakie „światło” wprowadziła uczelnia do swoich sal wykładowych? Jakie możliwości dawała ona francuskiemu przyrodnikowi Janowi Emanuelowi Gilibertowi (1741-1814), który rozpoczął pracę w Wilnie w 1781 roku?

Niewątpliwie był to czas rozkwitu w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim oświecenia, który – poza sferą kulturową – obfitował w istotne wydarzenia polityczne i społeczne: pierwszy rozbiór Polski, kasata zakonu jezuitów, powołanie przez sejm Rzeczypospolitej Komisji Edukacji Narodowej. Te ważne wydarzenia miały ogromny wpływ na przeobrażenia pojezuickiej Akademii Wileńskiej. Oblicze ideologiczne i programowe wyznaczały hasła oświeceniowe, głównie racjonalizmu, empiryzmu i pragmatyzmu, ale także patriotyzmu. Wiara w możliwości rozumu i krytycyzm myś-

lenia wpłynęły na potrzebę przeobrażenia starego uniwersytetu w uczelnię nowoczesną. W Europie, już pod koniec XVII wieku i w wieku XVIII, toczyła się dyskusja na temat przyszłości uniwersytetów. Poddawano nawet w wątpliwość sens istnienia tych instytucji, które tkwiły wciąż w średniowiecznej strukturze i przekazywały wiedzę niepraktyczną, oderwaną od życia. Uczelnie traciły studentów a w konsekwencji dochodziło do ich zamykania².

Zmiany jakim podlegały ówczesne uniwersytety europejskie prowadziły przede wszystkim do modernizacji programów nauczania, w którym prym wiodły nauki matematyczno-przyrodnicze i medycyna. Rozwój tych nauk był możliwy dzięki gabinetom, laboratoriom, bibliotekom specjalistycznym, a przede wszystkim dzięki pasji ludzi zainteresowanych nową wiedzą, którzy uznawali wykształcenie i badania za najwyższą wartość. Język łaciński był wypierany przez języki narodowe, a w programie studiów znalazły się także języki nowożytne. W związku z tym zrodziła się potrzeba opracowania rodzimej terminologii naukowej i publikowania prac w języku ojczystym³.

Proces przeobrażania jezuickiej Akademii Wileńskiej w nowoczesny oświeceniowy uniwersytet postępował stopniowo. Pierwsze zmiany o charakterze oświeceniowym zaistniały już w okresie jezuickim. W chwili kasaty zakonu Akademia miała już ponad dwustuletnią historię. Do kasaty podlegała zwierzchnictwu władz zakonnych: generałowi zakonu i prowincjałowi. Władzę wewnętrzną sprawował rektor, któremu podlegali wszyscy profesorowie, studenci i pozostali bracia zakonnicy, pełniący funkcje pomocnicze: bedele, czyli dozorczy, krawcy, fryzjerzy, piekarze, ekonomowie, aptekarze i pielęgnujący chorych. Rektor decydował o sprawach nauki i nauczania, a także o kwestiach administracyjnych, gospodarczych i ekonomicznych. W sprawach kształcenia musiał trzymać się ściśle przepisów zakonnych: Konstytucji *Constitutiones Societas Iesu*⁴ i przepisów szkolnych zapisanych w *Ratio studiorum*⁵.

Od XVI do początków XVIII wieku nie zmieniała się struktura uczelni i program nauczania. Dominowały przede wszystkim treści humanistyczne i teologiczne. Dopiero wraz z rosnącym zainteresowaniem przyrodoznawstwem oraz filozofią Kartezjusza, Franciszka Bacona i Christiana Wolffa – od lat trzydziestych XVIII wieku – można zaobserwować stopniowe zmiany w programie nauczania jezuickiego. Dzięki decyzji XVI Kongregacji Generalnej jezuitów z 1730 roku dopuszczalne stało się wykładanie nauk doświadczalnych i języków nowożytnych⁶. Wówczas do skostniałego i nieprzystającego już do życia regulaminu *Ratio studiorum* zostały wprowadzone pozytywne zmiany, które dały początek rozwojowi nauk ścisłych, przyrodniczych i medycyny. Były one wprowadzane stopniowo i w pierwszych latach po ogłoszeniu decyzji Kongregacji Generalnej wręcz niezauważalne. Nie było bowiem jeszcze wystarczającej liczby specjalistów, którzy mogliby nauczać nowych przedmiotów. Byli natomiast zakonnicy zainteresowani naukami ścisłymi – matematyką, fizyką i astronomią, a także architekturą.

Młodzi, zdolni zakonnicy, zainteresowani nową wiedzą byli wysyłani przez Akademię Wileńską do ośrodków uniwersyteckich w Europie. Tam studiowali i wracali do

Wilna z zasobem wiedzy i chęcią jej przekazywania, a także z nawykiem pracy badawczej. Tak było m.in. z Tomaszem Żebrowskim (1714-1758), który wyjechał do uniwersytetów w Pradze i Wiedniu, gdzie z powodzeniem rozwijały się nauki ścisłe i istniały obserwatoria astronomiczne. Kształcił się tam pod kierunkiem wybitnych matematyków Jana Junglinga (1705-1755), Jakuba Heinischa (1718-1771) oraz matematyka i astronoma Józefa Steplinga (1716-1792). Warto zauważyć, że jego profesorami byli prawie jego rówieśnicy: Heinisch i Stepling byli nawet młodsi. Wiedza, jaką zdobył pod ich kierunkiem, zainspirowała go do założenia w Wilnie obserwatorium astronomicznego. Po uzyskaniu aprobaty władz i dzięki darowiźnie księżnej Elżbiety z Ogińskich Puzyniny (1690-1767)⁷ obserwatorium rozpoczęło swoją działalność w 1753 roku. Ponadto Żebrowski organizował także gabinet fizyczny i otworzył dwuletnie studium matematyki. Popularyzował też wiedzę na publicznych wykładach, które gromadziły społeczność litewską, głównie przedstawiciele bogatych rodów⁸. Od tej chwili możemy mówić o ogromnym ożywieniu życia naukowego w Akademii Wileńskiej. Ludwik Piechnik, autor monumentalnej pracy o dziejach jezuickiej Akademii Wileńskiej, nazwał ten okres „odrodzeniem” uczelni. A zatem w murach uczelni żywe stały się postulaty oświeceniowe. Rozpoczęły się obserwacje nieba, wymiana myśli z różnymi ośrodkami europejskimi w zakresie nie tylko astronomii, ale także nauk matematycznych. Do Wilna docierała nowa oświeceniowa literatura⁹.

Rozpoczęło się również kształcenie młodych jezuitów w nowych dziedzinach wiedzy już w Wilnie. Zdobywali oni podstawową wiedzę, ale nadal na studia uzupełniające wyjeżdżali do uniwersytetów europejskich. Tak było m.in. z trojgiem młodych jezuitów zainteresowanych naukami ścisłymi: Janem Bohomolcem (1724-1795), Kazimierzem Naruszewiczem (1730-1803) i Marcinem Poczobutem-Odlanickim (1728-1810), którzy kształcili się w Wilnie pod kierunkiem Żebrowskiego, a potem zostali wysłani na studia uzupełniające do Pragi, a Poczobut także do Trnawy¹⁰. W latach 1762-1764 Naruszewicz i Poczobut studiowali we Włoszech i we Francji. Poczobut skierował swoje zainteresowania ku naukom ścisłym – przede wszystkim astronomii. Bohomolec po roku studiów w Pradze wrócił do Wilna, potem w Warszawie wykładał teologię i prawo kanoniczne w szkole jezuickiej, a następnie został nauczycielem prywatnym. Naruszewicz natomiast został co prawda profesorem matematyki w kolegiach jezuickich, w tym w warszawskim Collegium Nobilium, a potem także Collegium Nobilium w Wilnie. Odszedł jednak od szerszych zainteresowań matematyką i dyscyplinami ścisłymi, a zajął się funkcjami administracyjnymi¹¹.

Marcin Poczobut, podobnie jak profesor Żebrowski, studiował w Pradze pod kierunkiem Heinischa, Junglinga i Steplinga, a w Trnawie pod kierunkiem matematyka i astronoma Maksymiliana Hella (1720-1792). Ważne dla jego późniejszych kontaktów naukowych okazały się studia we Francji – w Marsylii pod kierunkiem Esprita Pezenasa (1692-1776), astronoma i dyrektora obserwatorium. Wyjazdy zagraniczne pozwoliły Poczobutowi poznać dorobek uczonych europejskich m.in. astronomów Ni-

colas'a Louis de Lacaille'a (1713-1762) i Joseph'a Jérôme de Lalande'a (1732-1807) oraz matematyka i astronoma Rogera Józefa Boscovicha (1711-1787), a także filozofa Christiana Wolffa (1679-1754). Wykształcony w naukach matematycznych, był aktywny w nawiązywaniu kontaktów z uczonymi europejskimi¹².

Podstawową dziedziną jego aktywności naukowej stała się astronomia. Jej poświęcał dalsze badania i publikował prace. Jeszcze w okresie jezuickim, w 1765 roku, przejął kierownictwo obserwatorium astronomicznego i od razu czynił starania o jego nowoczesne wyposażenie. W tym celu – już jako astronom króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (1732-1798)¹³ – wyjechał do Anglii po zakup przyrządów astronomicznych, które uzupełniłyby sprzęt zgromadzony wcześniej przez Tomasza Żebrowskiego. W czasie tej podróży zwiedził liczne obserwatoria, m.in. w Kopenhadze, Hamburgu, Bremie, Lejdzie, Hadze i Rotterdamie. Największe wrażenie wywarł na nim pobyt w Greenwich. Tam nie tylko zwiedził lokalne obserwatoria i zapoznał się z najnowszym sprzętem, ale nawiązał także znajomość z Nevil Maskelyne'm (1732-1811) – astronomem królewskim i Josephem Banks'em (1743-1820) – przyrodnikiem i podróżnikiem, który uczestniczył w pierwszej podróży Jamesa Cooka; członkiem i prezydentem (od 1778 roku) Royal Society w Londynie. Ponadto zamówił Poczobut niezbędne w uniwersytecie wileńskim przyrządy astronomiczne, w znanych z produkcji precyzyjnych urządzeń pracowniach rzemieślniczych Jesse Ramsdena (1735-1800) oraz Piotra Dollonda (1730-1820)¹⁴.

Podczas tej podróży zagranicznej Poczobut był także w Paryżu, gdzie spotkał się z Lalande'm, który był niewątpliwym autorytetem w dziedzinie astronomii, autorem *Traité d'astronomie* (wyd. 1771 r.), profesorem astronomii w Collège de France i dyrektorem obserwatorium paryskiego, członkiem i sekretarzem Académie des Sciences. Wówczas został przez niego zaproszony na posiedzenie naukowe Académie.

Po powrocie do Wilna w 1771 roku został powołany na członka Royal Society w Londynie. Warto podkreślić, że przed nim, 11 grudnia 1766 r., do Towarzystwa Królewskiego przyjęty został Stanisław August. Poczobut był następnym z Polaków, którzy otrzymali tę godność¹⁵. W kilka lat później – 19 lipca 1778 roku – został przyjęty w poczet członków korespondentów Académie des Sciences w Paryżu. Członkostwo w tych akademiach było niewątpliwie nobilitacją dla wileńskiego uczonego. Związki z europejskimi środowiskami naukowymi miały ogromne znaczenie dla ówczesnych „ludzi pióra”, czyli ludzi nauki, ponieważ życie naukowe skupiało się poza uniwersytetami – m.in. właśnie w akademiach nauk lub towarzystwach naukowych, ale także w prywatnych laboratoriach, bibliotekach, ogrodach botanicznych. Był to wynik kryzysu uniwersytetów i ich niskiej społecznej rangi.

Dzięki członkostwu w akademiach nauk, Poczobut włączył się w krąg ówczesnych uczonych, a także pasjonatów, ludzi zainteresowanych nową wiedzą matematyczno-przyrodniczą i najnowszymi badaniami w tym zakresie. Z wieloma osobami utrzymywał korespondencję, o czym świadczą zachowane do dziś listy¹⁶. Ponadto Poczobut

sprowadzał do Wilna literaturą fachową, prenumerował efemerydy astronomiczne, które były pomocne przy obserwacjach nieba. Wynikami swoich badań dzielił się ze środowiskiem naukowym. Prowadził intensywne obserwacje astronomiczne, głównie Księżyca, Saturna i innych ciał niebieskich. Wykonywał także pomiary położenia geograficznego niektórych miast w celu sporządzenia mapy całego kraju. Niewątpliwie stał się osobą znaczącą w Akademii Wileńskiej, dobrze zorientowaną w sprawach nauki i organizacji uczelni. Jego aktywność naukową zaburzyła kasata zakonu jezuitów, która po wydarzeniach związanych z pierwszym rozbiorem, spotęgowała niepewność jego losu oraz współbraci zakonnych. Obawiał się przede wszystkim o przyszłość obserwatorium astronomicznego¹⁷.

W chwili, gdy do Wilna dotarła wiadomość o kasacie zakonu jezuitów, stan Akademii Wileńskiej od strony organizacyjnej był dość dobry, ale struktura nadal przypominała średniowieczny uniwersytet, w którym dominował duch religijny, a naczelnie miejsce zajmowała filozofia i teologia. Poza obserwatorium astronomicznym i rozwojem astronomii inne oświeceniowe nauki były nadal w zarodku. Dotyczyło to głównie fizyki i medycyny. Fizykę wykladał po raz pierwszy, w latach pięćdziesiątych XVIII wieku Tomasz Żebrowski i – jak podaje Ludwik Piechnik – studenci samodzielnie wykonywali doświadczenia. Zapoczątkował także tworzenie gabinetu fizycznego, zwanego muzeum fizycznym. Po śmierci Żebrowskiego pomnażaniem gabinetu zajął się uczeń Poczobuta – Józef Mickiewicz (1744-1817)¹⁸. Pewną namiastką studiów medycznych miało się stać w Akademii utworzone w 1763 roku *Collegium Medicum*, w którym prawdopodobnie prowadzone były wykłady z medycyny. Nie miało ono jednak rangi wydziału¹⁹.

Kasata zakonu była niewątpliwie wstrząsem dla funkcjonowania Akademii Wileńskiej²⁰. Ekszejuici czuli niepewność swego losu. Marcin Poczobut zaproponował współbraciom możliwość zrzeszenia się w towarzystwie literackim i nawet opracował jego koncepcję. Towarzystwo było adresowane do wszystkich chętnych, zainteresowanych naukami matematycznymi, przyrodniczymi i medycyną, którzy widzieli potrzebę rozwoju tych nauk, a także ich użyteczność w codziennym życiu. Oczywiście w trosce o przyszłość współbraci, zależało mu głównie na skupieniu właśnie ekszejuitów. Jego apel spotkał się z uznaniem i już we wrześniu 1773 roku chęć przystąpienia wyraziło około czterdziestu ekszejuitów, profesorów Akademii Wileńskiej²¹.

Towarzystwo nie rozpoczęło jednak swojej działalności, ponieważ w niedługim czasie doszło do powołania Komisji Edukacji Narodowej – centralnej, państwowej władzy oświatowej. Wówczas wśród ekszejuitów zrodziła się nadzieja na polepszenie bytu. Ich oczekiwania były zasadne, gdyż w pierwszym swym dokumencie – *Universale* – Komisja poprosiła ekszejuitów, także profesorów Akademii Wileńskiej, o pozostanie w szkołach i dalsze wypełnianie obowiązków nauczycielskich²². Wielkie nadzieje miał także Marcin Poczobut, który cały czas był osobą niezwykle aktywną w Akademii i zabiegał o utrzymanie Uniwersytetu, dobre posady dla profesorów, a przede wszystkim

o zachowanie obserwatorium astronomicznego. Niestety decyzje co do przyszłości Akademii Wileńskiej nie zapadły od razu po powołaniu Komisji. Nie było więc wiadomo, jaka przyszłość czeka oba uniwersytety Rzeczypospolitej: Akademię Krakowską i Akademię Wileńską. Komisja Edukacji Narodowej początkowo nie miała pomysłu na ich zreformowanie, a nawet pojawiały się plany likwidacji obu uczelni i otwarcie nowych. Utworzenie jednak nowych uniwersytetów wiązałoby się z dużymi nakładami finansowymi, a tych nie było w kasie Komisji. Zrodził się więc zamiar reformy obu uniwersytetów istniejących w Rzeczypospolitej. Wstępna decyzja zapadła w 1777 roku, kiedy Komisja wysłała swoich wizytatorów: do Akademii Krakowskiej Hugona Kołłątaja (1750-1812), a do Akademii Wileńskiej Józefa Wybickiego (1747-1822)²³. Po ocenie wizytatorów nastąpiło wprowadzanie zmian w obu uniwersytetach.

Reforma w Wilnie rozpoczęła się jednak później niż Akademii Krakowskiej, dopiero pod koniec 1780 roku, kiedy rektorem został mianowany Marcin Poczuobut. Komisja była już wówczas bliska skonkretyzowania swoich planów co do zadań, jakie mają pełnić uniwersytety. W tym czasie trwały bowiem ostatnie prace nad przygotowaniem przepisów szkolnych, które w lutym 1781 roku zostały przyjęte jako *Projekt Ustawy Komisji Edukacji Narodowej i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane*²⁴. W myśl tego przepisu Akademia Wileńska przyjęła nazwę Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wówczas ustanowione zostały przez Komisję dwie szkoły główne: jedna w Wilnie (dawna Akademia Wileńska), a druga w Krakowie – Szkoła Główna Koronna (dawna Akademia Krakowska). Szkoły główne stały się najwyższym szczeblem kształcenia w hierarchii szkolnej. Do ich zadań należało przede wszystkim kształcenie i nadzór nad szkołami niższymi: „W tych szkołach – zapisano już w *Projekcie Ustawy* – dawane będą wyższe umiejętności i nauki, po które każdy przez pospolitą w klasach Instrukcję przysposobiony, podług zamierzenia swego względem dalszego stanu życia mógłby się udawać”²⁵.

Należy zaznaczyć, że koncepcja hierarchicznej struktury szkolnej miała swoje uzasadnienie w oświeceniowych projektach szkolnych, proponowanych przez francuskich myślicieli. Jednym z nich był polityk, prezydent parlamentu paryskiego, Bartholème-Gabriel Rolland d’Erceville (1734-1794)²⁶. Przewidywana była też funkcja naukowa, m.in. nadawanie stopni doktorskich, ale nie zostały jeszcze określone szczegóły. Ich ustalenie pozostawiono Szkołom Głównym, które miały przekazać Komisji swoje propozycje.

Szkoły Główne składały się z czterech wydziałów: Teologicznego, Fizycznego, Medycznego i Prawnego²⁷. Jak widać ta struktura przypominała jeszcze model średnio-wiecznego uniwersytetu, ale *Projekt Ustawy* zakładał modernizację programu nauczania i na plan pierwszy zostały wysunięte nauki ścisłe i przyrodnicze. „Ustawy” dokładnie określiły, jakie przedmioty będą wykładane w obrębie wydziałów, poza Wydziałem Teologicznym. Dopuszczona została późniejsza organizacja tego wydziału, „[...] aby podział tak wielkiej wagi nauk [teologicznych – d.m. – J.K], które się w tym Collegium

dają, dłużej rozważany mógł się stać najpożyteczniejszy dla Kościoła”²⁸. Na Wydziale Fizycznym przewidywano wykłady z fizyki, matematyki elementarnej, matematyki wyższej, astronomii, chemii i historii naturalnej. Na Wydziale Medycznym: anatomii, chirurgii, medycyny, medycyny praktycznej, sztuki położniczej, materii medycznej, czyli farmakologii i botaniki. Wydział Prawa przewidywał tylko trzy przedmioty: prawo natury, prawo krajowe i prawo rzymskie²⁹. A zatem program nauczania w Szkołach Głównych miał charakter świecki i zgodny z duchem oświeceniowym, był to program nowoczesny.

Marcin Poczobut musiał więc uruchomić pracę uniwersytetu w tej nowej strukturze i zadbać o zatrudnienie odpowiedniej kadry profesorskiej. Nie było to zadanie łatwe, gdyż od chwili kasaty zakonu grono profesorskie znacznie się uszczupliło. Długi okres oczekiwań (siedem lat) na decyzje Komisji co do przyszłości Akademii Wileńskiej sprawił, że ekszezuicy w poszukiwaniu źródeł dochodu zaczęli opuszczać jej mury. Starania o kadre profesorską rozpoczął rektor zaraz po swej nominacji. Z czterech przewidzianych w *Projekcie* wydziałów udało się Poczobutowi utworzyć trzy: prawny, fizyczny i medyczny. Nie miał profesorów do *Collegium Theologicum* – przepisy dopuszczały jego późniejszą organizację.

Wydział Prawa, czyli *Collegium Iuridicum* miało dwóch profesorów, pijarów: ks. Michała Olechnowicza (1746-1782), który uczył prawa krajowego i cywilnego oraz ks. Bernarda Sirucia (1731-1784), który wykładał prawo rzymskie³⁰.

Najmniej kłopotów miał Poczobut ze zorganizowaniem Wydziału Fizycznego. Zaplecze kadrowe dla tego kolegium stanowili bowiem ekszezuicy, którzy pracowali nadal w Szkole Głównej, i którzy byli gotowi przyjąć obowiązki profesorów i vice-profesorów, czyli adiunktów w nowej strukturze uniwersytetu. Katedrę matematyki stosowanej objął Tadeusz Kundzicz (1747-1829), fizykę wykładał Józef Mickiewicz, astronomię Andrzej Strzecki (1737-1797), matematykę elementarną i algebrę vice-profesor Mikołaj Tomaszewski (1756-1814).

Trudny w organizacji okazał się Wydział Medyczny. W 1775 roku, czyli już w czasach Komisji, w Akademii Wileńskiej uruchomione zostało już co prawda *Collegium Medicum*, ale jego obsada kadrowa była niewystarczająca. Pracowali w nim jedynie dwaj Francuzi: Mikołaj Regnier (1746-1800) i Jakub Briôtet (1746-1819). Pierwszy z nich uczył medycyny i sztuki położniczej, drugi – chirurgii. Poczobut czynił starania o pozyskanie włoskiego profesora medycyny Stefana Bisio (1720 lub 1724-w/po 1787), który w okresie jezuickiej Akademii Wileńskiej pracował w *Collegium Medicum* i był lekarzem jezuitów, ale po kasacji wyjechał do Lwowa. „Po wielu namowach i perswazjach”³¹ ostatecznie Bisio ponownie rozpoczął pracę w Wilnie i został profesorem anatomii, a także prezesem Wydziału Medycznego³².

Do tego dość szczupłego grona profesorskiego dołączył także Jan Emanuel Gilbert, który wówczas przebywał w Grodnie, w dobrach królewskich, nadzorowanych przez Antoniego Tyzenhauza. W tamtejszej Królewskiej Szkole Lekarskiej uczył medy-

cyny, weterynarii oraz założył ogród botaniczny³³. Po upadku Tyzenhauza, Gilibert wyraził wolę podjęcia pracy w Szkole Głównej, jednak decyzja o przejściu do Wilna była dla niego trudna. Proponował nawet, aby kolegium medyczne Szkoły Głównej istniało w Grodnie. Propozycja ta zaniepokoiła Poczobuta. Uważał, iż ten „projekt tak naukom jak i układowi przyszłej akademii” jest szkodliwy³⁴. Obawy Giliberta wynikały przede wszystkim z braku w Wilnie odpowiedniego warsztatu naukowego. W Grodnie miał już cały warsztat zorganizowany, a w Wilnie musiał go tworzyć od podstaw. Podjął jednak to wyzwanie i właściwie przez cały 1781 rok przeprowadzał zasoby grodzieńskie do Wilna. Była to darowizna Stanisława Augusta, który przekazał Szkole Głównej ogród botaniczny, gabinet przyrodniczy oraz pracownię fizyczną i anatomiczną³⁵. Szczególną troską darzył Gilibert ogród botaniczny, który uważał za niezbędny w uczeniu botaniki. Dlatego też zadbał o jego należyte sprowadzenie, choć nie uniknął kłopotów w transporcie. Ostatecznie rośliny dotarły do Wilna, a ogród miał swój początek na jednym z dziedzińców uniwersyteckich³⁶.

Zatrudnienie Giliberta zasiłło kadry Wydziału Fizycznego i Wydziału Medycznego. Powierzono mu obowiązki profesora historii naturalnej i materii medycznej. Były to przedmioty wspierające nauki medyczne. Należy też pamiętać, że były to przedmioty nowe, które po raz pierwszy pojawiły się w Szkole Głównej. W swych wykładach poruszał zagadnienia z botaniki, zoologii, mineralogii i produkcji leków. Zapoznawał studentów z różnorodnością świata roślin i zwierząt, wzbogacał wykłady o elementy porównawcze, a także uczył zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce. Służyły temu zajęcia w ogrodzie botanicznym oraz prace w terenie, podczas których zapoznawał studentów z szatą roślinną Litwy. Skłaniał ich też do sporządzania zielników i ćwiczeń w rozpoznawaniu roślin. Efektem pracy ze studentami było wydanie *Exercitium botanicum in Schola Principe Universitatis Vilnensis*, w której poza popisami uczniów, przedstawił metodę pracy w rozpoznawaniu roślin³⁷.

Pragmatyzm kursu Giliberta dotyczył także innych części składowych historii naturalnej – poza botaniką, także zoologii i mineralogii. Wykorzystywał wiedzę, jaką zdobył w czasach grodzieńskich prowadząc liczne prace badawcze na Litwie. Mówił nie tylko o roślinach i zwierzętach, ale także o występujących na Litwie surowcach mineralnych i sposobach ich wykorzystania³⁸.

Dobrze zapowiadający się rozwój historii naturalnej został zaburzony nagłym wyjazdem Giliberta z Wilna wiosną 1783 roku. Poczobut stanął więc przed koniecznością znalezienia nowego profesora do katedry historii naturalnej. Poza tym nadal toczył rozmowy w sprawie pozyskania profesorów chemii, patologii, matematyki wyższej oraz przedmiotów humanistycznych i prawnych.

Niedobór kadry profesorskiej znacznie utrudniał funkcjonowanie uniwersytetu i organizację życia naukowego. Ponadto był to także czas drugiego etapu reformy Szkoły Głównej – przygotowania uniwersytetu do pracy w nowej, zmienionej przez Komisję strukturze. Po dwuletniej bowiem weryfikacji przepisów szkolnych, zapisa-

nych w *Projekcie*, Komisja opracowując ostateczny tekst *Ustawy*, wprowadziła w 1783 roku zasadniczą zmianę w strukturze Szkół Głównych. W sposób bardzo nowoczesny zgrupowała nauki humanistyczno-społeczne i teologię w Kolegium Moralnym, a nauki matematyczno-przyrodnicze i medycynę w Kolegium Fizycznym³⁹. Taki podział nauk był zgodny z ówczesną oświeceniową tendencją w reformowaniu uniwersytetów europejskich, a wcześniej głoszoną przez filozofów, m. in. Franciszka Becona i Christiana Wolffa oraz przez encyklopedystów francuskich⁴⁰. O tym podziale nauk pisał w swym słowniku także ks. Franciszek Salezy Jezierski:

„Należy przyznać, że własny podział nauk (idąc za podziałem natury człowieka) dzielić się powinien na naukę fizyki i na naukę obyczajów, pierwsza ma w zamiarze uważanie rzeczy, które otaczają zmysły, druga ma cel potykające rzeczy i wewnętrzne czucie, i pierwsze zaś i drugie nauki, wspierać się powinny koniecznie na powadze prawdy”⁴¹.

A zatem, z uczelni czterowydziałowej Szkoły Głównej stały się dwuwydziałowymi. Początkowo musiał więc uruchomić pracę uniwersytetu nie tylko w nowej strukturze, ale także uruchomić jej wszystkie funkcje: kształcenie, w tym kształcenie nauczycieli, nadzór nad szkołami, badania naukowe i popularyzację wiedzy. Były to istotne funkcje, które wpisywały Szkołę Główną w nurt oświeceniowych przeobrażeń. W dalszym ciągu priorytetem było pozyskanie odpowiednich profesorów. Trzeba przyznać, że Początkowo dbał o należyty dobór kadry. Chciał, aby w Szkole Głównej W. Ks. Lit. pracowali najlepsi fachowcy, o wysokich kwalifikacjach, przepojeni nowymi naukami. Pisał nawet do Joachima Chreptowicza: „Uchowaj nas Boże, żebyśmy osadzić mieli profesorów ludzi miernych i niedopiękłych, którzyby się z czasem wydoskonalić mogli. [...] aktualni profesorowie [...] powinni być w swych rzemiosłach doskonali”⁴².

Dlatego też, szczególnie do obsady katedr przyrodniczych i medycznych, zabiegał o sprowadzenie kadry zza granicy. Z czasem do grona medyków: Regnier’a, Briötet’a i Bisio dołączyli przyrodnik i podróżnik Georg Adam Forster (1754-1794), chemik z Włoch Józef Sartoris (?-1799), trzech Austriaków: lekarz Józef Langmajer, który wykładał patologię i materię medyczną, Jan Andrzej Lobenwein (1758-1820), który po profesorze Bisio objął katedrę anatomii oraz Ferdynand Spitznagel, który przejął katedrę historii naturalnej po Forsterze⁴³.

Szkoła Główna W. Ks. Lit. stawała się znaczącym ośrodkiem kulturalno-naukowym Rzeczypospolitej, który przyciągał studentów, a także skłaniał ludzi nauki do nawiązywania kontaktów z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi, a społeczność lokalną do odwiedzania uniwersytetu i zaufania naukom. Ważnym elementem budowania tego ośrodka było tworzenie zaplecza badawczego dla nauk przyrodniczych i medycyny. Okres Szkoły Głównej W. Ks. Lit. był niewątpliwie czasem dalszego rozwoju obserwatorium astronomicznego oraz pomnażania zasobów biblioteki, ale przede wszystkim czasem tworzenia gabinetów: fizycznego, anatomicznego, mineralogicznego; laboratorium chemicznego i ogrodu botanicznego. Cała energia profesora-

rów, w tym rektora Poczobuta, skupiona była na tworzeniu tego zaplecza. To zapewne sprawiło, że większość grona profesorskiego nie rozwinęła większej pracy badawczej. Dużym jednak osiągnięciem oświeceniowego uniwersytetu było wykształcenie studentów, którzy zaczęli przejmować katedry po swych profesorach. Nowa kadra nie tylko kształciła, ale także popularyzowała wiedzę wśród społeczności lokalnej – m.in. szerzyła treści matematyczno-przyrodnicze, Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego, który do powstania listopadowego funkcjonował jako polska uczelnia.

Przypisy

* Tekst został przygotowany w ramach realizacji grantu NPRH: *Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela. Koncepcje, doświadczenia i inspiracje* (Nr 11H12031481).

¹ F. S. Jezierski: *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane i stosownemi do rzeczy uwagami objaśnione: dzieło pogrobowe [...] po śmierci jego wydane*, Warszawa 1791, s. 160.

² H. Barycz: *Zagadnienie uniwersyteckie w epoce Oświecenia*, [w:] *Pamiętnik VII Zjazdu Historyków we Wrocławiu*, Wrocław 1948, t. II, z. 1, 83; B. Leśnodorski: *Uniwersytety w epoce Oświecenia*, „Kwartalnik Historyczny”, LXXI, z. 4/1964, s. 893; R. Porter: *The scientific revolution and Universities*, [w:] *A history of the University in Europe, general editor W. Rüegg, vol. II, Universities in Early Modern Europe (1500-1800)*, Editor Hilde de Ridder-Symonens, Cambridge 1996, s. 532; K. Bartnicka: *Uniwersytet europejski dawniej i dziś*, „Artes Liberales”, Nr 1(2), Pułtusk 2007, s. 9 i nast.

³ E. Rostworowski: *Historia powszechna wiek XVIII*, Warszawa 1984, s. 174-184; R. Porter, *The scientific revolution...*, s. 536-537.

⁴ *Constitutiones Societas Iesu cum earum Declarationibus*. Pierwszą redakcję Konstytucji sporządził założyciel zakonu Ignacy Loyola w latach 1547-1551. Po wielu korektach zostały one zatwierdzone przez I Kongregację Generalną jezuitów w 1556 roku.

⁵ *Ratio atque studiorum Societas Iesu* było to prawo szkolne jezuitów. Zostało opracowane przez generała zakonu Klaudiusza Aquavivę w 1599 roku. Zob. *Ratio atque Institutio studiorum SJ czyli Ustawa szkolna Towarzystwa Jezusowego(1599)*, wstęp i oprac. K. Bartnicka i T. Bieńkowski; Warszawa 2000; L. Piechnik: *Powstanie i rozwój jezuickiej Ratio studiorum (1548-1599)*, Kraków 2003.

⁶ L. Piechnik: *Dzieje Akademii Wileńskiej*, t. IV: *Odrodzenie Akademii Wileńskiej 1730-1773*, Rzym 1990, s. 23; P. J. Badura SJ: *Kongregacje generalne Towarzystwa Jezusowego. Zarys historyczny*, [w:] *Jezuicka ars educandi. Prace ofiarowane Księdzu Profesorowi Ludwikowi Piechnikowi SJ*, red. M. Wołańczyk, S. Obirek SJ, Kraków 1995, s. 30; L. Piechnik: *Powstanie i rozwój...*, s. 150.

⁷ E. Szklarska: *Puzynina Elżbieta Magdalena*, PSB, t. 29, s. 503.

⁸ V. Zubovas: *Tomas Žebrauskas ir jo mokiniai*, Vilnius 1986, s. 25-29; L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 78-80; S. Matulaitytė: *Sennoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka*, Vilniaus 2004, s. 47-56; L. Klimka, R. Kivilšienė: *Fizikos ir taikomųjų moklų pradžia Lietuvoje*, Vilnius 2005, s. 75-77.

⁹ Literatura fachowa z zakresu nauk ścisłych była przechowywana poza biblioteką główną Akademii Wileńskiej, w tzw. bibliotekach pomocniczych: bibliotece obserwatorium, bibliotece gabinetu fizycznego i bibliotece *Collegium Medicum*. Zob. BUWil., F 2 DC 6, s. 397-676. Zob. też, L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 212-213.

¹⁰ W gronie studentów Żebrowskiego poza Naruszewiczem i Poczobutem byli jeszcze Gabriel Lenkiewicz (1722-1798) i Wacław Wiaźewicz (1729-1788). Na studia do Pragi ich jednak nie wytypował. Lenkiewicz studiował architekturę w Collegium Romanum, a po powrocie do kraju był profesorem matematyki w Nieświeżu, a następnie architektury w Połocku. Wiaźewicz natomiast po śmierci Żebrowskiego objął opiekę nad gabinetem fizycznym. Zob. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 2004, s. 359, 730; J. Kamińska: *Universitas Vilnensis. Akademia Wileńska i Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego 1773-1792*, Pułtusk-Warszawa 2004, s. 37.

¹¹ S. Bednarski: *Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Studium z dziejów kultury i szkolnictwa polskiego*, Kraków 1933, s. 61-64, 66; I. Szybiak: *Szkolnictwo Komisji Edukacji Narodowej w Wielkim Księstwie Litewskim*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, s. 16; L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 89; J. Kamińska: *Dzieciństwo i młodość Marcina Poczobuta-Odlanickiego*, [w:] *Z dziejów edukacji w Polsce XVIII wieku. Studia*, pod red. I. Szybiak, Warszawa 1995, s. 32-36.

¹² S. Bednarski: *Upadek i odrodzenie...*, s. 66; L. Piechnik, *Dzieje Akademii...*, s. 91; Zob. też: G. Boistel: *L'observatoire des jésuites de Marseille sous la direction du père Esprit Pezenas (1728-1763)* [w:] http://astro-history.hautetfort.com/list/downloads_-_paers_articles/chps_54_boistel_pezenas.pdf dostęp 10.09.2014.

¹³ Tytuł królewskiego astronoma otrzymał 15 stycznia 1767 roku. W tym samym dniu obserwatorium wileńskie otrzymało tytuł obserwatorium królewskiego. Zob. E. Rabowicz: *Poczobut (Poczobut Odlanicki) Marcin*, PSB, t. XXVII, s. 53; S. Matulaitytė: *Sennoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija*, s. 60.

¹⁴ E. Rabowicz: *Poczobut (Poczobut Odlanicki) Marcin*, s. 54; L. Piechnik: *Dzieje Akademii Wileńskiej...*, s. 96.

¹⁵ Zob. *List of Fellows of the Royal Society 1660–2007*, London 2007, s. 285, 287. Toż: https://royalsociety.org/~media/Royal_Society_Content/about-us/fellowship/Fellows1660-2007.pdf dostęp: 5.09.2014.

¹⁶ Jego bogata korespondencja zagraniczna jest dostępna w Oddziale Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, sygn. F 2 DC 53 i F 2 DC 54. Te same listy znajdują się także w odpisach Ludwika Chmaja i są przechowywane w APAN, sygn. III.76.76.

¹⁷ J. Kamińska: *Universitas Vilnensis...*, s. 44-45, 47.

¹⁸ J. Strojnowski: *Mickiewicz Józef*, PSB, t. XX, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 707-708; L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 83, 99.

¹⁹ L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 149-152.

²⁰ Decyzja papieża Klemensa XIV o rozwiązaniu zakonu jezuitów była wyrażona w breve *Dominus ad Redemptor* z 21 lipca 1773 roku. Informacja o kasacie dotarła do Wilna już w lipcu 1773 roku. Brewe papieskie było oficjalnie odczytane 12 listopada 1773 roku w Auli Akademickiej przez lustratorów, którzy z ramienia Komisji Edukacji Narodowej mieli przeprowadzić wizytację Akademii Wileńskiej. Zob. L. Piechnik: *Dzieje Akademii...*, s. 242. Zob. też *Encyklopedia wiedzy o jezuitach...*, s. 271.

²¹ Projekt założenia towarzystwa literackiego dostępny jest w APAN (odpis Ludwika Chmaja), sygn. III 76.77, k. 27-31. Jest to ważny dokument, ponieważ oryginalny rękopis Poczobuta, BUWil, sygn. F 2 DC 57, k. 1-2 zginął ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego. Na temat tego towarzystwa: W. Rolbiecki: *Towarzystwa naukowe w Polsce*, Warszawa 1972, s. 95; I. Szybiak: *Szkolnictwo Komisji ...*, s. 45-46; J. Kamińska: *Universitas Vilnensis...*, s. 45-46.

²² *Komisja Edukacji Narodowej Korony Polskiej i W. Ks. Lit.* [Uniwersał], Warszawa 24

października 1773, [w:] *Komisja Edukacji Narodowej (Pisma Komisji i o Komisji)*. Wybór źródeł, zebrał i oprac. S. Tyniec, Wrocław 1954, s. 28.

²³ *Protokoły posiedzeń Komisji Edukacji Narodowej 1773-1785*, oprac. M. Mitera-Dobrowolska, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, s. 86.

²⁴ Tamże, s. 154.

²⁵ *Projekt. Ustawy Komisji Edukacji Narodowej i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane*, [b.m.w.] 1781, s. D2.

²⁶ K. Mrozowska: *Koncepcje pedagogiczne oświecenia. Rolland d'Erceville – Denis Diderot – Komisja Edukacji Narodowej. Studium porównawcze*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, t. XIX, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976, s. 6-7.

²⁷ *Projekt Ustawy...*, D2v.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże, D2v-E.

³⁰ I. Szybiak: *Szkolnictwo Komisji...*, s. 53; J. Kurkowski: *Siruć (Syruc) Bernard Ludwik Marcin Szymon*, PSB, t. XXXVII, s. 574-576; J. Kamińska: *Universitas Vilnensis...*, s. 75.

³¹ Kulisy starań o zatrudnienie Stefana Bisio odsłania korespondencja Marcina Poczobuta z Joachimem Chreptowiczem (1729-1812), podkanclerzym wielkim litewskim, członkiem Komisji Edukacji Narodowej. Zob. „Kronika Rodzinna”, 1883, s. 367-368.

³² I. Szybiak: *Szkolnictwo Komisji...*, s. 52; J. Kamińska: *Universitas Vilnensis...*, s. 63-64.

³³ J. Bieliński: *Uniwersytet Wileński*, Kraków 1899-1900, t. III, s. 174-175; W. Sławiński: *Przyczynek do znajomości flory Wilna*. cz. I, *Historia i Bibliografia*, Wilno 1922, s. 4; W. Sławiński: *Gilbert Jan Emanuel*, PSB, t. VII, Kraków 1948-1958, s. 465; S. Kościatkowski: *Antoni Tyzenhauz, podskarbi nadworny litewski*, Londyn 1970, t. I, s. 380. Zob. P. Daszkiewicz: *Polityka i przyroda. Rzecz o Jean Emmanuelle Gilibercie*, Warszawa 1995.

³⁴ *List M. Poczobuta do J. Chreptowicza z dn. 29 I 1781 r.*, „Kronika Rodzinna” 1883, s. 365, 366.

³⁵ Tamże, s. 366. Uroczyste przekazanie daru króla nastąpiło 3 marca 1781 r. w rocznicę powstania Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Decyzja o przekazaniu została zapisana w *Księdze uchwał Komisji Edukacji Narodowej* pod datą 23 lutego 1781, w: BUWil, Rkps F-2 DC 31. Zob. odpis Ludwika Chmaja, APAN, III-76.67, k. 156; Zob. też: *Protokoły posiedzeń...*, oprac. M. Mitera-Dobrowolska, s. 154; *Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych 1775-1792*, wydał T. Wierzbowski, Warszawa 1908, s. 51; por. J. Lubieniecka: *Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych*, Warszawa 1960, s. 40.

³⁶ *List M. Poczobuta do nieznanego adresata*, bez daty, w: BUWil, F 16-2, k. 4; odpis L. Chmaja, APAN, Rkps III 76.69, k. 156; W. Sławiński: *Przyczynek do znajomości flory okolic Wilna*, cz. I: *Historia i bibliografia*, Wilno 1922, s. 4; W. Sławiński: *Dr Jan Emanuel Gilbert profesor i założyciel ogrodu botanicznego w Wilnie. Przyczynek bio-bibliograficzny*, „Ateneum Wileńskie”, III/1925, z. 9, s. 22; K. Bartnicka: *Formowanie się wileńskiego uniwersyteckiego ośrodka badań przyrodniczych*, [w:] *Wkład wileńskiego ośrodka naukowego w przyrodnicze poznanie kraju*, praca zbiorowa pod red. J. Babicza, W. Grębeckiej, Warszawa 1988, s. 14; W. Grębecka: *The Vilna school of botany (1781-1832)*, [w:] „Polish Botanical Studies. Guidebook”, Series, no. 9/1993: *Studies on the history of botanical gardens and arboreta in Poland*, red. A. Zemanek, B. Zemanek, Kraków 1993, s. 59-61.

³⁷ *Exercitium botanicum in Schola Principe Universitatis Vilnensis habendum die mensis Julii Anno 1782 seu enumeratio methodica plantarum [...] demonstrabunt praeside Joanne Emmanuele Gilibert doctore medicinae professore botanices ordynario*, Vilnae 1782, Biblioteka

Uniwersytetu Wileńskiego [BUWil.] Oddział Starych Druków, sygn. FD 94. Zob. BUWil., sygn. F 2 DC 176, k. 281. Zob. też: W. Grębecka: *Badania szaty roślinnej prowadzone w ośrodku wileńskim i krzemienieckim (1781-1840)*, [w:] *Wkład wileńskiego ośrodka naukowego...*, s. 139; tejsze: *L'Enseignement de la botanique a l'Université de Vilna (1781-1830)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. XXIV, 1979, nr 3, s. 601. Zob. też: P. Köhler: *Zielniki botaników ośrodka wileńskiego z lat 1780-1840 w Kijowie, Krakowie i Wilnie*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. 39, Warszawa 1994, nr 1, s. 109 i nast.; P. Daszkiewicz: *Polityka i przyroda...*, s. 22-23, 25.

³⁸ *Prospectus lectionum in Alma Universitate et Academia Vilnensi, nomine Scholae Principis ab Amplissimo Collegio Praefectorum Educationi publice insignita ex Anno 1781 in Annum 1782 tradendarum*, [w:] Bibl. Nauk PAU i PAN w Kr., sygn. 2220/I, t. 5 Ed. Nat., t. VI, s. 22. Druk dostępny także: BUWil. Oddział Starych Druków, sygn. IV 16172.

³⁹ *Ustawy Komisji Edukacji Narodowej dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane*, R. II, 14-to, w: *Komisja Edukacji Narodowej. (Pisma Komisji i o Komisji)...*, s. 589-590.

⁴⁰ E. Rządowska: *Encyklopedia i Diderot w polskim Oświeceniu*, Wrocław 1955, s. 89-90; Z. Libera: *Oświecenie*, Warszawa 1967, s. 29-31.

⁴¹ F. S. Jezierski: *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane...*, s. 143.

⁴² *List Marcina Poczobuta do Joachima Chreptowicza z 10 II 1781 roku*, „Kronika Rodzinna” 1883, s. 367.

⁴³ I. Szybiak: *Szkolnictwo Komisji...*, s. 149-150, 154-158; J. Kamińska: *Universitas Vilnensis...*, s. 126-135, 145-149.

J. Kamińska

THE PRINCIPAL SCHOOL OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA AS A UNIVERSITY OF THE ENLIGHTENMENT

The European Enlightenment had its own model of university organization. Reforming the old universities, establishing new ones and discussing their form and tasks were all motivated by the need to make the university not only an educational institution but also an institution aiming at scientific research. The reform of the old Jesuit Vilnius Academy in the times of the Commission of National Education had the same purpose. The effect of the reform was the transformation of the Vilnius Academy into the Principal School of the Grand Duchy of Lithuania. The changes were mainly introduced by an ex-Jesuit, an astronomer, and a rector Marcin Poczobut-Odlanicki who distinguished himself from the academic staff. He was an excellent animator of the scientific life. He made efforts to employ the best staff and to provide scientific facilities for academic faculties, which all contributed to the formation of a modern university. Undoubtedly, Poczobut was a man of the Enlightenment and a thoroughly educated science enthusiast. He tried to get employ of Jean Emmanuel Gilibert in Vilnius.

This paper shows the contribution of Marcin Poczobut in forming a modern university according to the ideas of the Enlightenment in the Grand Duchy of Lithuania, and also modern ways of educating students.

